

E.13s forlis i 1915

Søren Nørby

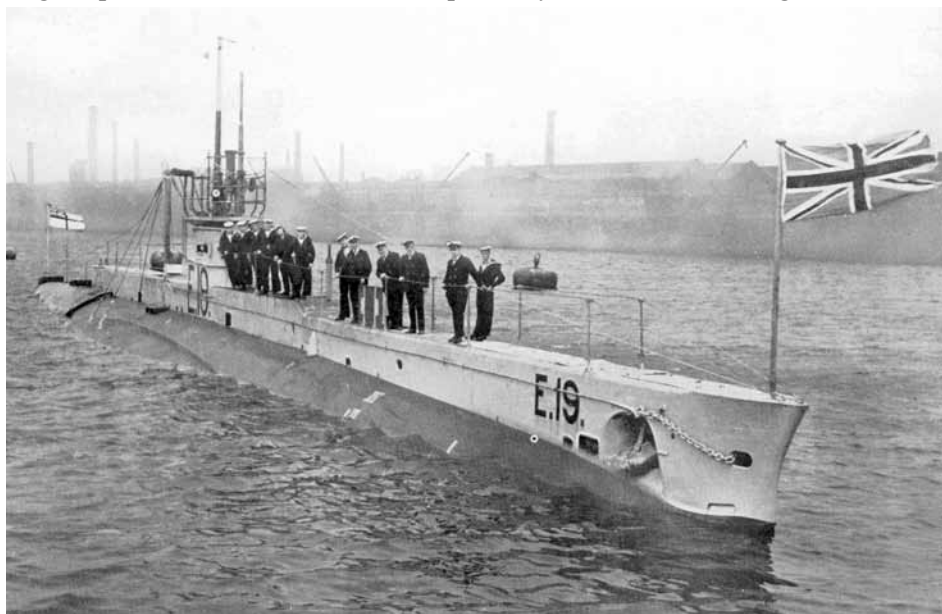
Under Første Verdenskrig – nærmere bestemt natten mellem den 18. og 19. august 1915 - strandede den britiske ubåd E.13 nær Saltholm. Næste morgen blev E.13 – selv om den befandt sig på neutralt dansk territorium – angrebet af to tyske torpedobåde. Tre danske torpedobåde, der lå nær E.13, var ikke i stand til at stoppe det tyske angreb, inden ubåden var blevet ødelagt, og 15 af ubådens 29 mands besætning omkommet.

I gemmerne på Marinens Bibliotek har jeg fundet to meget interessante øjenvidneberetninger til begivenhederne, og de bringes her for første gang.

Det første brev er skrevet af petty officer ("senior electrician") i den britiske flåde H. Lincoln, der gjorde tjeneste om bord i E.13. Den anden beretning er skrevet af Georg Valdemar Hansen, der gjorde tjeneste om bord i den danske torpedobåd VINDHUNDEN.

Lincolns beretning er i tidernes mor-

E 19 søsterbåd til E 13. I alt blev der bygget 56 ubåde af E-klassen fra 1913-1916. Det gjorde klassen til den mest talrige i Royal Navy under Første Verdenskrig. Depl. 800. tons, 5 stk. 45 cm. torpedoer, fart 16/10, besætning 30 mand.

gen blevet oversat af kommandørkaptajn H. Kiær, mens G. V. Hansens brev er transskriberet af undertegnede. Jeg har her søgt at bevare hans stavemåder, kommateringen m.v. Enkelte steder har jeg i [] indsat lidt forklarende tekst.

H. Lincolns beretning

Brev skrevet til den danske kaptajn Gyldenkrone, som Lincoln havde lært at kende under sit ophold i Danmark. Brevet er uden dato men må være skrevet efter at Lincoln var tilbage i England igen.

Kære

De har ofte bedt mig give Dem min beretning om, hvad virkelig hændte for E.13 og hvorledes det lykkedes mig at undslippe, da båden strandede. Da jeg har god tid, vil jeg gøre det nu.

E. 13 forlod Harwich, vor basishavn, den 12' august 1915 sammen med [søsterskibet] E.8 med forseglede ordrer. Da vi var nogle sømil fra land, blev båden stoppet, og chefen [kaptajnløjtnant Geoffrey] Layton kaldte os sammen og meddelte os, at vi var på vej til Rusland.

Dette var strålende nyheder, for på det tidspunkt syntes det eneste virkelige at være i det baltiske hav, for u-både, da vi havde tilbragt næsten et helt år til søs uden at se et tysk skib. Da vore ordrer var, at vi under ingen omstændigheder måtte blive set, blev en stor del af tiden tilbragt neddykket. Under et langvarigt dyk på grund af [Zeppelinere] i nærhe-

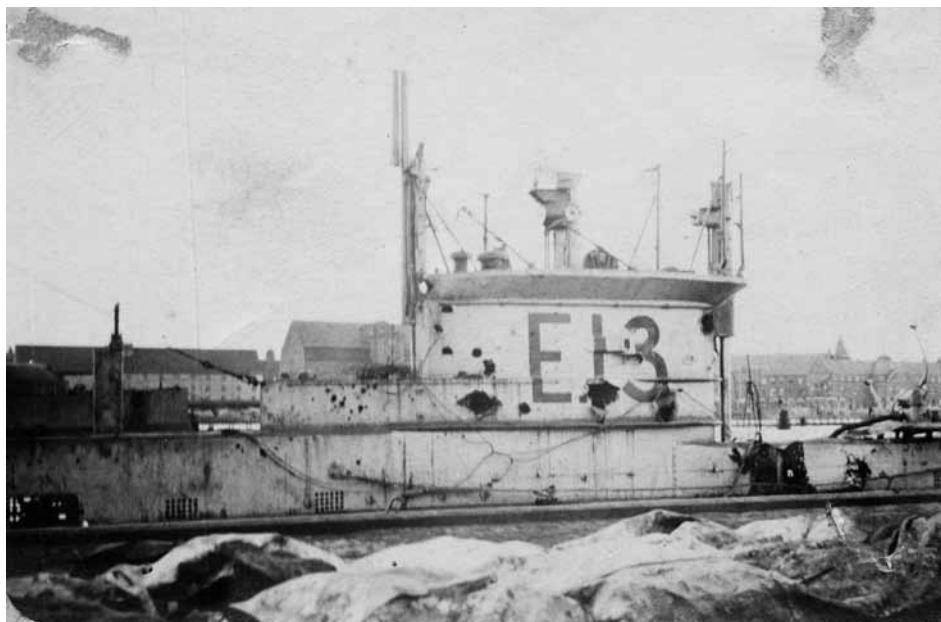
den, mistede vi [kontakten med] E.8.

Vi var alle ret ophidsede, da vi nærmede os Sundet; for der lå den største fare for os, da vi ikke havde vand nok til at dykke i og kunne blive tvunget til overfladen. Vi nåede og passerede i Helsingør omkring kl. 4 e.m. den 28' august, idet vi passerede ret tæt på, men under vandet med langsom fart på det lave vand, idet vi ventede på mørket, for så skulle vi foretage vort fremstød gennem Sundet.

Kl. 10 e.m. kom vi op til overfladen og startede vore dieselmotorer. Farvandet var meget farligt - denne del af sejladsen forcerede vi frem et kvarter, så stoppede vi for at tage nye pejlinger, hvad vi tog med vort gyrokompass, der også benyttedes til at styre efter.

Kl. 1145 e.m., da vi kun var 4 sømil fra Sundets udmunding og [på] dybt vand, viste der sig at være nogen tvivl [om vores position], vor navigatør, Mr. Garriock, sprang ned fra broen og skyndte sig hen til søkortet, da vi pludselig ramte grunden med et masende brag.

Maskineriet blev straks stoppet, men vi var hårdt og fast på grund. Vort kompass havde svigtet os, idet det viste 15 grader forkert og vi stod hårdt og fast på Saltholm Flak. Jeg blev kaldt på broen for at ordne et lys til vor i standardkompass, og mens jeg var der, så jeg søgelys og skud fra kanoner kom fra Sundets munding, og vidste, at E.8. passeret den tyske patrulje, men vi

E 13 på Orlogsværftet efter bjærgningen og med skudhuller efter overfaldet.
(Orlogsmuseets arkiv)

blev ikke set og alle anstrengelser blev gjort for at få båden af igen. Vi blæste næsten alt vort brændstof overbord, men det hjalp ikke.

Da chefen blev klar over det, gav han ordre til, at alle vore hemmelige bøger, kort og krigskoder skulle brændes, hvad vi var i gang med til kl. 4 morgen den 29. august. Vor radiosender havde været i gang i forsøg på at få en meddelelse til København for at bede om slæbebåd, men den kunne intet få igenem, da tyskerne blokerede den med deres radio. Dette fortalte dem også, at vi var et eller andet sted i nærheden. Kl. 6 f. m. kom en dansk torpedobåd NARHVALEN ud til os og bragte hr.

Eddis, næstkommanderende til København for at aftale om slæbeassistance. Dette blev kort efter fulgt af et besøg af en tysk torpedobåd, destroyer P.134. Dens chef prajede os og forlod os igen efter at have råbt forskellige sarkastiske bemærkninger, mens den stod over til den modsatte side af Sundet. Vi kunne nu høre den tale med Berlin pr. radio, øjensynligt for at indrapportere os og modtage instruktioner.

Det var blevet bestemt, at en slæbebåd skulle tage os af, så skulle vi gå til København, få ny brændselolie, vente på mørket og så gøre et energisk fremstød ("fighting dash") mod Baltikum. Kl. 9 f.m. begyndte vi at oplade vore

batterier.

Senere fik jeg at vide, at een tyske TBD pludseligt sås stå med fuld fart ned mod os, da den var på højde med os, affyrede den to torpedoer. Den første eksploderede på kort afstand fra TBD'en, idet den havde ramt grunden, den anden passerede foran boven på os, så åbnede den ild med sine [maskin]kanoner, idet den brugte shrapnells og eksplosive granater.

Da de danske TB'er, som var ankrat eller holdt gående nærved, så dette, ledte de straks og tvang den tyske TBD til at standse ilden, men da var E.13 et vrage.

Da danske TB'er satte så deres både ud og begyndte at redde vore folk i vandet. Jeg var om læ, idet jeg passerede batteriernes opladning, da jeg pludselig så granater gå gennem båden, og straks blev der kaos og helvede løs inde i båden, da vor egen ammunition, der var blevet truffet, begyndte at eksplodere og gjorde det umuligt at nå hen til vore torpedoapparater. Saltvand, der nåede til vore batterier, fremkaldte en tæt, kvælende sky af gas.

Da det var blevet helt umuligt at frelse båden, og man hvert øjeblik kunne vente en stor eksplosion, blev vi beordret til at forlade båden.

Jeg sprang i vandet og fandt, at tyskerne beskød hele det omliggende vandområde med maskinkanoner, idet de prøvede på at skyde de folk, der svømmede i vandet. Jeg svømmede

væk fra dette og var så heldig ikke at blive ramt og søgte ind mod kysten, men da jeg var næsten bedøvet af springende granater, kunne jeg ikke nå kysten og sank, da jeg kun havde 30 yards tilbage. Uden jeg vidste det, var en båd lige bag mig, og en dansk petty officer sprang overbord og reddede mig op fra bunden. Netop i rette øjeblik til at redde mit liv. Jeg fandt senere ud af, at det var petty officer Arthur Olsen fra STØREN.

Jeg blev så bragt til hospitalet sammen med en anden, Watson, der var såret i armen. Resten af besætningen blev bragt ombord i PEDER SKRAM, som nu var ankommet, og de døde blev samlet op. Man kunne se, at fem af disse var blevet skudt af maskinkanonkugler, mens de svømmede. Det synes jeg er noget af det mest krysteragtige, man kan foretage, men det synes tyskere ikke at mene.

E.8's besætning er senere ankommet til England. og fortæller, at de oplevede en meget "varm" omgang, da de blev truffet 3 gange og mistede en skrue. Det lykkedes dog at nå frem til en russisk havn.

Senere hørte vi, at det lykkedes to engelske U-både, E. 18 og 19 at nå igennem to nætter efter dette.

Petty officer
H. Lincoln.

**”Det kan ikke nægtes at Faren et
Øjeblik var stor”**

Søndag den 22. August 1915.

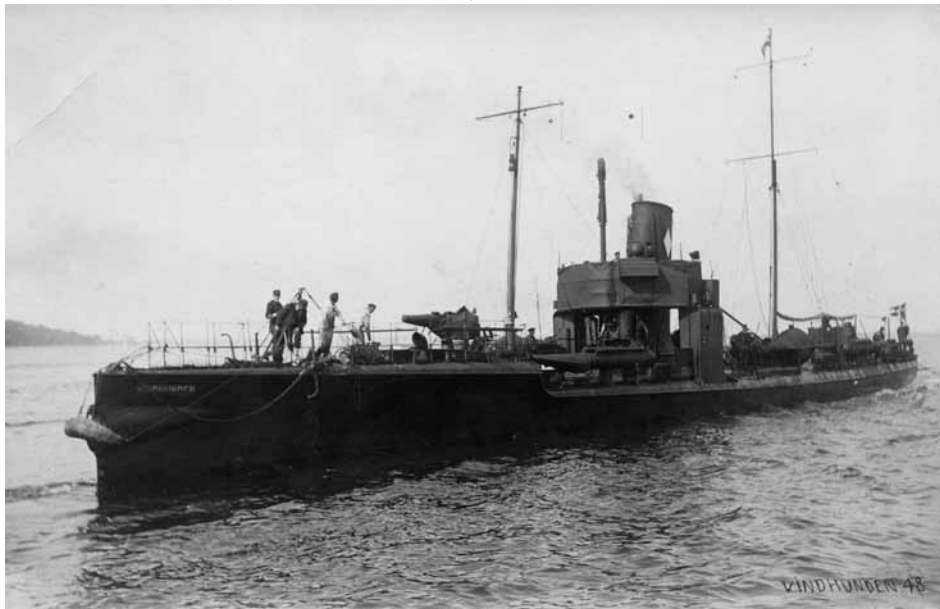
Kære Marie og Karen Margrethe.

Jeg haaber ikke, at den mørke politiske Situation, som vel forhaabentlig nu er ved at drive over har ængstet jer, at I nu lever rolig igen. Det kan ikke nægtes at Faren et Øjeblik var stor, Nerverne dirrede, Sindet i Oprør, og Forbitrelsen stor, men efter vor Opfattelse her om Bord, stod der en rolig klog og besindig Mand bag den forreste danske Kanon, et Skud og Danmark i Krig, han

lod sig ikke lede af et Øjeblik Vrede, men huskede at bag ham stod et Land og et Folk, der let ved fejl Opfattelse af den foreliggende Situation kunde blive styrket i Krig og Ulykke. Held for det Land, der har de rette Mænd paa de rette Poster.

Din lille Mand her om Bord har det godt, han længes hjem for at se og tale med Jer; vi blev narret for vor Frihed, Fredag og Lørdag Aften, og ingen ved hvornaar vi faar fri. Tjenesten er betydelig skærpet og fuldstændig krigsklar ligger vi Dag og Nat. 3 Nætter nu ikke af Tøjet, det minder mig om Opreisen til Island, dog den Dag var der ikke den

Torpedobåden VINDHUNDEN. En af tre både af TUMLEREN-kl. bygget i perioden 1910-12. Depl. 280 ton, 5 stk. 45 cm torpedoer og 2 stk. 75 mm kanoner, fart 27,5 kn, 35 mand. (Forsvarets Bibliotek)

slags Alvor med.

Nu skal jeg fortælle, hvad jeg saa fra "Vindhunden". Torsdag Morgen kom vi ud til vort Patruillefelt ved Dragør og afløste "Tumleren". Der om Bord fortalte de straks om en engelske Undervandsbaad der var løben paa Grund i Flinterenden ved Saltholm altså danske Territorium. Den var løben på Grund ved 4Tiden om morgenen, men da det blev Dag blev den jo straks opdaget af os og af de tyske Torpedobaade.

En af disse Tyskere løb og hen og spurgte Englænderen hvor de skulde hen, og Englænderen svarede at som de lå skulde de ingen steder; Tyskeren gik. Søulven og Tumleren laa saa der ovre og passede paa. Men saa saa vi Tyskerne komme tilbage (han har vel været borte for at få Ordre) og pludselig opdagede jeg en mægtig hvid høj og bred Vandsøjle og et Øjeblik efter Ildglimtene fra Kanonerne. Det fortælles fra Søulven, at de kunde se de engelske sømænd sidde fortrolig samtalende med deres Pibe i Munden og føle sig saa tryk og sikker ved at være paa danske Territorium. Saa pludselig regnede granaterne ned over dem... Hvad de Folk har følt og tænkt maa have været forfærdelig. Af og til saaes hvide Rødskyer stige op fra Undervandsbaaden, det var naar granaterne traf Steder med Ammunition og andre Sprængstoffer. De fleste Englændere sprang i Vandet og herved druknede 15. Da Skydningen

begyndte løb Søulven hen til Tyskerne og protesterede hvorefter han hørte op, svarede at nu kunde vi jo bjærge Englænderen, hvorefter han sejlede over mod Sverrig og tilbage mod sit Patruillefeldt. Medens denne Skydning stod paa saa vi Peder Skram og Gejser og 2 Torpedobaade komme for fuld Kraft. Om Bord i P. Skram troede de bestemt at der var en Kamp mellem danske og tyske Torpedobaade og de stode klare ved de skarpladte Kanoner, men inden de vare komme helt op var Tyskerne gaaet. Det hele have staaet 2-3 minutter paa. Hvor bliver der talt hele Dagen om den Begivenhed. Om Aftenen saa vi Sørideren sejle forbi med Flaget paa halvt, men hvor mange Lig han havde anede vi jo ikke. Spændte vare vi paa Aftenbladene og siden har vi ikke faaet noget at vide og hvorledes Situationen udviklet sig uden gennem Bladene, saa Resten ved du lige saa godt som jeg ved det. Fra den Dag har vi ligget paa Ankerplas Nr. 2., udfør Kastrup. Gejser Spækhuggeren og Tumleren ligger som Vagt ved Undervandsbaaden, vi gaar af og til ud med Post og forsejlede Ordre til Gejser, men ellers ligger vi til ankers fuldstændig krigsklare med Damp paa 2 Kedler, og vi ligger saa klar, at vi kan gaa øjeblikkelig. Jeg tror at de Mennesker der har haft lidt Sympati for Tyskerne maa have mistet den nu ved det Overfald paa et strandet Skib. Militært set gælder det naturligvis om at ødelægge saa mange af Fjen

Krydseren *GEJSER* bygget i 1891-92. Depl. 1300 tons, 2 stk. 12 cm og 4 stk. 87 mm kanoner, 4 torpedoer, fart 17 knob. (Forsvarets Bibliotek)

dens Skibe som mulig men der er dog grænser for hvad en Gentleman tillader sig; en Englænder kunde ikke bære sig saaledes ad. Havde jeg vidst det sagde den engelske Chef kunde jeg om Morgen have skudt ham ned med en Torpedo, men han var jo Englænder. Ja her ligger vi nu og passer paa, men vi haaber der snart kommer Ro over gemytterne igen saa Vagten kan blive noget mildere, og man kan faa lov at komme et trip i land. Jeg haaber I har det rigtig godt, lev vel og vær hjærtelig hilset fra jeres Mand og Far.
Valdemar.

Afslutning.

Arthur Olsen fra *Støren* blev efterfølgende tildelt en britisk medalje for redningen af Lincoln, men den danske regering tillod ikke, at han modtog me-

daljen.

Den overlevende del af *E.13s* besætning blev interneret i Danmark indtil afslutningen af verdenskrigen. Det lykkedes imidlertid skibschefen Layton og hans næstkommanderende Eddis at flygte tilbage til Storbritannien.

Ligene af de 15 omkomne blev i slutningen af august sejlet til Storbritannien, eskorteret af tre danske torpedo-både.

Litteratur:

- Balsved, J.: En dødbringende august morgen.
- Balsved, J.: Layton's første rapport
- Hansen, G. 3 breve vedr. E-13 af færen 1915 og genforeningen 1920
- Lincoln, H. Brev vedr. E-13-affæren.